

Lättläst

PROGRAM FÖR TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

Programmet gäller i 6 år
från år 2018 till och med år 2023.

Kommun-fullmäktige beslutade
om programmet i maj 2018.

Innehåll

Inledning	5
Om programmet	7
Ett funktionshinders-perspektiv i arbetet	17
8 områden	25
1. Rätt att arbeta och tjäna pengar	26
2. Rätt att utbilda sig och att få det stöd som behövs	29
3. Rätt att kunna vistas i Stockholm	
Rätt att ha en bra bostad	
Rätt att vara säker om det blir en kris	32
4. Rätt att få information, kommunikation och ny teknik	38
5. Rätt att ha bästa möjliga hälsa	42
6. Rätt att få individuellt stöd	44
7. Rätt att ha en meningsfull fritid	47
8. Rätt att vara med i demokratin	50
Så här ska vi arbeta med programmet	53
Arbetsätt och hjälp	56
Ordlista	63
Nämnders och styrelser ansvar för programmets 8 områden	72

Inledning

I det här programmet står det hur Stockholms stad ska arbeta med tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Vi ska använda programmet i vårt arbete.

Vi ska samarbeta med

- olika verksamheter inom Stockholms stad
- funktionshinders-organisationer
- andra verksamheter och organisationer

Nämnder och bolags-styrelser ansvarar för att programmet följs.

Stockholms stad vill att alla som bor och arbetar i Stockholm är jämlika och kan vara delaktiga i samhället.

Om programmet

Programmet följer

1. FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
2. Agenda 2030
3. Europakonventionen
4. Svenska lagar
5. Sveriges politik om funktionshinder

Stockholms stads mål är att Stockholm är tillgängligt för alla och att personer med funktionsnedsättning är delaktiga i samhället.

Stockholms stad vill också arbeta med mänskliga rättigheter på ett bra sätt.

Alla har lika värde och samma rättigheter

Alla människor,
oavsett funktionsförmåga,
ska ha samma rätt
till stadens skydd, stöd och service.

Alla människor ska också
kunna vara med i alla delar av samhället.
Stockholms stad ska hindra
att personer med funktionsnedsättning
diskrimineras.

Stockholms stad ska ta reda på
vilka funktionshinder som finns i Stockholm
och ta bort funktionshindren.

Det är viktigt
att personer med funktionsnedsättning
kan bestämma och välja själva.
Alla som bor i Stockholm
ska kunna vara med
när politiker bestämmer om regler
som påverkar dem.

Fortsätter på nästa sida →

Stockholms stad ansvarar
för att alla människor kan vara med i samhället.
Stockholms stad ansvarar också
för att alla människors kunskap
kommer till nytta.

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN-konventionen om rättigheter
för personer med funktionsnedsättning
började gälla i Sverige år 2009.

FN-konventionen vill ge respekt
för mänskliga rättigheter
till alla personer med funktionsnedsättning.

FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEUS

Lagar, regler och allmänna råd

I lagen som heter Regeringsformen (RF) står det att kommuner ska arbeta för att alla ska kunna vara delaktiga och jämlika i samhället.

Kommunerna ska också hindra diskriminering på grund av bland annat funktionsnedsättning.

Lagarna som styr kraven på tillgänglighet, icke-diskriminering och delaktighet är viktiga i arbetet med det här programmet.

Det här är några av de lagarna

- Plan- och bygglagen (PBL)
- Arbetsmiljölagen
- Diskrimineringslagen
- Lagen om offentlig upphandling (LOU)
- Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- Socialtjänstlagen (SoL)

Det finns även lagar och regler som gäller för många länder som är viktiga för det här programmet.

Till exempel

- EU-rätten
- FN:s konvention om barns rättigheter
- Europa-konventionen

Olika möjlighet att leva bra

I Sverige säger ungefär 1,8 miljoner människor att de har en funktionsnedsättning som påverkar deras dagliga liv.

Även familj och vänner kan påverkas om någon har en funktionsnedsättning.

Därför är det här programmet viktigt för många människor som bor i Stockholm eller besöker Stockholm.

Många arbetar för att öka tillgängligheten

I Stockholms stad arbetar många människor med att öka tillgängligheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning.

Det blir bättre och bättre för varje år. Men det finns många hinder kvar. Därför måste arbetet fortsätta.

Fortsätter på nästa sida →

Myndigheten för delaktighet har undersökt tillgängligheten

Myndigheten för delaktighet (MFD)

har undersökt

vilka möjligheter personer med funktionsnedsättning har
att kunna leva bra.

Deras undersökning visar
att personer med funktionsnedsättning
har sämre möjligheter att leva bra
än övriga människor.

Kvinnor har det sämre

Det finns en skillnad mellan män och kvinnor.

Kvinnor med funktionsnedsättning

har ännu sämre möjligheter

än män med funktionsnedsättning

att leva bra.

Myndigheten för delaktighet
tycker att utvecklingen av tillgänglighet
och delaktighet i Sverige
går för långsamt.

5 områden med sämre möjligheter

Det här är 5 områden där personer med funktionsnedsättning har sämre möjligheter än andra:

1. Skola

Många elever med funktionsnedsättning får inte rätt stöd i skolan.

Skolorna är inte tillgängliga för alla och det saknas lärare. Det finns också risk för mobbning.

2. Arbete

Personer med funktionsnedsättning har svårare att få jobb än andra.

Allra svårast har de som inte har gått gymnasiet.

Fortsätter på nästa sida →

3. Bostäder

Personer med funktionsnedsättning har svårare att få bra bostäder än andra.

Det finns för få bostäder och många bostäder är för dyra. Många bostäder är inte tillgängliga för alla.

4. Hälsa

Personer med funktionsnedsättning har sämre hälsa än andra.

Det gäller särskilt barn, unga och kvinnor.

Det kan bero på att samhället inte är tillgängligt eller på att personer med funktionsnedsättning inte har möjlighet att vara med och påverka i samhället.

Många som har en funktionsnedsättning har också mindre pengar än andra.

Personer med funktionsnedsättning har större risk att råka ut för våld och brott än andra.

Det gäller särskilt kvinnor.

5. Familj

Även familjen påverkas.

Familjen till personer med funktionsnedsättning drabbas oftare av dålig hälsa.

De har också mindre pengar och sämre möjlighet till ett bra liv.

Det är en stor utmaning för Stockholms stad att skapa lika villkor för personer med funktionsnedsättning.

En viktig del är att minska skillnaderna mellan flickor och pojkar och män och kvinnor med funktionsnedsättning.

En annan viktig del är att jobba för att familjerna ska få det bättre.

När det gäller barn med funktionsnedsättning ska vi följa FN:s konvention om barns rättigheter.

Ett funktionshindersperspektiv i arbetet

I Stockholms stad ska de som jobbar i nämnder och bolags-styrelser använda ett funktionshindersperspektiv. De ska alltid tänka på att det de planerar eller gör ska fungera för personer med funktionsnedsättning.

Funktionshindersperspektivet innehåller 4 delar

- 1.** Arbeta med universell utformning och gör rätt från början.
- 2.** Rätta till brister i tillgängligheten.
- 3.** Ge personligt stöd.
- 4.** Förhindra diskriminering.

Vi vet att allt arbete som ökar tillgängligheten blir bra för många människor.

Ett exempel är automatiska dörröppnare. De hjälper inte bara personer med funktionsnedsättning utan även personer som har en barnvagn.

Ett annat exempel är att det blir enklare för alla att hitta om det finns tydliga skyltar med pictogram-bilder.

Arbeta med universell utformning

Universell utformning handlar om att planera och forma miljön så att den är tillgänglig och användbar för alla.

Det är också bättre att göra rätt från början än att försöka rätta till fel efteråt.

Universell utformning gäller allt i samhället.

Till exempel

- information
- hus
- möten mellan människor

Stockholms stad ska utgå från att människor har olika funktionsförmågor.

Fortsätter på nästa sida →

Personer kan ha

- nedsatt rörelseförmåga
- nedsatt syn eller hörsel
- dövhet
- dövblindhet
- nedsatt röst- och talfunktion
- nedsatt kognitiv förmåga, på grund av intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning eller efter en hjärnskada
- besvär med andningen
- allergier eller överkänslighet
- psykisk ohälsa
- andra variationer i funktionsförmåga

Rätta till brister i tillgängligheten

Stockholms stad ska hitta
de brister som redan finns i samhället
och som hindrar delaktighet.

När vi har hittat feLEN
kan vi planera för hur vi ska lösa problemen.
Sedan kan vi börja arbeta för att ta bort bristerna.

Vi ska följa reglerna om Enkelt avhjälpna hinder.

FOO: LIESLOTTE VAN DER MEUS

Ge individuellt stöd

Stockholms stad ska ge varje person med funktionsnedsättning bra stöd som passar just dem så att de kan bli mer delaktiga och självständiga.

Stödet kan till exempel vara

- ledsagning
- personlig assistans
- anhörigstöd
- särskilt stöd i skolan
- daglig verksamhet
- tolkning
- hjälpmedel
- bostads-anpassning

I alla beslut ska personer med funktionsnedsättning ha rätt att bestämma själva, att vara trygga med besluten och att vara delaktiga.

Besluten ska vara lika oavsett om en person är pojke eller flicka man eller kvinna.

Fortsätter på nästa sida →

All information och kommunikation ska vara tillgänglig.

Särskilt stöd till barn

Barn med funktionsnedsättning ska få bra stöd så att de kan berätta vad de tycker.

Förhindra diskriminering

Förbud mot diskriminering handlar om att hindra att personer med funktionsnedsättning behandlas sämre eller får sämre rättigheter och möjligheter.

Fortsätter på nästa sida →

Det handlar också om att hindra fördomar, dåligt bemötande och kränkningar.

Det är viktigt att vi tänker på att personer med funktionsnedsättning kan behandlas sämre även på grund av annat. Till exempel om någon är kvinna, är gammal eller kommer från ett annat land.

Otillgänglig verksamhet kan vara diskriminering

Den person som är ansvarig för en verksamhet ska se till att verksamheten är tillgänglig för alla.

Är verksamheten otillgänglig kan det handla om diskriminering.

Här är några exempel på sådant som en verksamhet kan behöva ändra eller göra:

- Ta bort trösklar.
- Läsa upp menyn på en restaurang.
- Erbjud hjälpmedel som någon behöver i skolan eller på arbetet.

8 områden

Det här programmet har 8 olika fokus-områden.

Varje område följer målen
i Stockholms stads budget.

Stockholms stads nämnder och bolags-styrelser
ska jobba med de 8 områdena.

De ska använda funktionshinderns-perspektivet
för att hitta och ta bort hinder i samhället.

Målet är att alla människor ska kunna leva jämlikt
och vara delaktiga i samhället
utan att diskrimineras.

Här beskriver vi de 8 olika områdena.

1. Rätt att arbeta och tjäna pengar

I Stockholms stad ska personer med funktionsnedsättning kunna ha ett arbete eller en annan sysselsättning på lika villkor som andra.

Alla ska kunna tjäna sina egna pengar.

1.1 Bättre tillgänglighet på arbetsplatserna

Stockholms stad ska arbeta med att öka tillgängligheten så att personer med funktionsnedsättning kan få ett jobb och behålla jobbet.

Vi vill också att andra arbetsgivare som Stockholms stad köper varor och tjänster av ska göra likadant.

Vi ska utgå från att en persons arbetsförmåga påverkas av arbetsmiljön.

Om en person har en funktionsnedsättning avgör alltså inte arbetsförmågan.

1.2 Stockholms stad ska vara en bra arbetsgivare

Vi ska hitta och ta bort de hinder som utestänger personer med funktionsnedsättning från att arbeta i Stockholms stad.

Nämnder och bolags-styrelser ska tänka på tillgänglighet och icke-diskriminering i arbetet med arbetsmiljön och när de anställer människor.

Deras arbete ska göra så att fler får jobb och att skillnaderna mellan män och kvinnor med funktionsnedsättning blir mindre.

Om arbetsplatserna blir mer tillgängliga kan behovet av särskilt stöd och speciella lösningar minska.

Fortsätter på nästa sida →

FOTO: FREDRIC SANBEN CARLSON

Stockholms stad ska erbjuda personer med funktionsnedsättning jobb, praktik och sommarjobb.

Vi ska hitta sätt att använda kunskapen som personer med funktionsnedsättning har.

1.3 Praktik och arbete

Alla personer med funktionsnedsättning ska få stöd att utveckla sina förmågor och få hjälp att hitta jobb.

Stockholms stad ska också jobba för att andra arbetsgivare ska upptäcka att de kan anställa personer med funktionsnedsättning

Vårt stöd ska innebära att vi ser hela personens livs-situation och att vi kan erbjuda olika lösningar.

Vi ska också planera stödet så att personer känner sig trygga och kan få pengar både under tiden stödet pågår och efteråt.

2. Rätt att utbilda sig och att få det stöd som behövs

Personer med funktionsnedsättning ska få rätt och bra utbildning, utifrån vad de själva kan och behöver.

2.1 Skolor ska vara tillgängliga för alla

Elever med funktionsnedsättning ska få gå i tillgängliga skolor.

Elever med funktionsnedsättning ska kunna söka förskola och skola utan diskriminering och på samma villkor som alla elever.

Alla nya skolor ska byggas så att de är tillgängliga redan från början. Gamla skolor ska bli mer tillgängliga.

2.2 Alla ska få stöd för att klara sin utbildning

Skolan och undervisningen ska vara tillgänglig för alla.

Fortsätter på nästa sida →

Elever med funktionsnedsättning ska få det stöd de behöver för att nå sina mål och utvecklas så långt som möjligt.

Elever som behöver särskilt stöd ska få stöd så tidigt som möjligt i förskolan eller skolan.

Särskilt stöd kan vara

- ett anpassat schema
- hjälp att förstå läxor
- speciella program till datorn

Fortsätter på nästa sida →

Rektorn på skolan ansvarar för att ta reda på vilket stöd eleverna behöver. Rektorn ansvarar också för att göra en plan för stödet.

2.3 Skolan ska vara trygg

Skolan ska vara trygg för alla både inomhus och utomhus.

Stockholms stad ska arbeta för att eleverna trivs i skolorna och att eleverna inte mobbas eller råkar ut för våld.

2.4 Samarbete mellan skolan och andra

I Stockholms stad ska skolorna samarbeta. Skolorna ska också samarbeta med andra. Till exempel med habiliteringen och BUP.

Skolorna ska vara bra på att upptäcka om en elev behöver hjälpmedel eller mår dåligt.

3. Rätt att kunna vistas i Stockholm Rätt att ha en bra bostad Rätt att vara säker om det blir en kris

Personer med funktionsnedsättning ska kunna ta sig till olika platser och vara både inomhus och utomhus i Stockholm.

Personer med funktionsnedsättning ska ha bra bostäder.
De ska också vara lika säkra som andra om det blir en kris.

3.1 Alla ska kunna röra sig, vistas i och använda Stockholms stads miljöer

Personer med funktionsnedsättning ska kunna ta sig till olika platser och vara inomhus och utomhus på samma villkor som alla andra.
Stockholms stad ska jobba för att alla ska kunna leva jämlikt och tillgängligt.

Därför måste nämnder och bolags-styrelser samarbeta.

Fortsätter på nästa sida →

Vi ska vara ett föredöme och visa andra hur bra vi arbetar med tillgänglighet.
Vi ska planera alla evenemang med hjälp av funktionshinders-perspektivet.
Exempelvis konserter och idrottstävlingar.

Gör vi det bra kan vi även påverka andra att jobba lika bra med att göra samhället tillgängligt.

Vi ska göra det enklare att ta sig runt i Stockholm.

Vi ska också göra det enklare att få information.
Vi ska till exempel se till att det finns hörselslingor i våra lokaler och erbjuda tolkning och ledsagning.

3.2 Planera och bygga rätt från början

Stadens nämnder och bolags-styrelser ska planera och bygga rätt från början för att göra hus tillgängliga och slippa anpassa husen efteråt.

Vi ska fråga personer med funktionsnedsättning och experter på tillgänglighet hur vi ska göra för att bygga tillgängliga hus.

Fortsätter på nästa sida →

I Stockholm bor fler och fler äldre personer.
Därför blir det extra viktigt
att stadens miljöer är tillgängliga.

Men vi ska förstås också se till att barn och unga
har tillgängliga miljöer.

3.3 Ta bort hinder i hus

Stockholms stad ska se till
att husen i Stockholm är tillgängliga för alla.

Enkelt avhjälpta hinder
ska tas bort
i lokaler dit alla får komma
och på allmänna platser.

Den som äger huset
eller har verksamhet i huset
ansvarar själv för att ta bort hindren
och ska följa Boverkets regler.

Alla nya hus ska följa lagar
om tillgänglighet.
På så sätt slipper den som bygger
göra onödiga och dyra ändringar efteråt.

Fortsätter på nästa sida →

Stockholms stads regler gäller

Om Stockholms stad har egna regler som kräver högre tillgänglighet än lagarna är det Stockholms stads regler som gäller.

Nämnder och bolags-styrelser ska ha en plan för arbetet med enkelt avhjälpna hinder.

Stadsbyggnads-nämnden ansvarar för att de som bygger följer reglerna för enkelt avhjälpna hinder.

Fortsätter på nästa sida →

3.4 Erbjudra bra bostäder

Personer med funktionsnedsättning ska kunna få en bostad på lika villkor som andra.

Nya bostäder ska vara tillgängliga från början och följa reglerna i plan- och bygglagen (PBL).

Personer som behöver mer stöd ska få sin bostad anpassad.

Varje gång en äldre bostad ska byggas om ska den bli mer tillgänglig.

Personer med funktionsnedsättning som har rätt till bostad med särskild service ska kunna få en sådan bostad i Stockholms stad.

3.5 Påverka andra att öka tillgängligheten

Personer med funktionsnedsättning finns i hela Stockholm och inom olika grupper av människor.

Stockholms stad ska arbeta för att andra som äger hus och driver företag också gör lokaler och verksamheter mer tillgängliga.

3.6 Resor utan hinder

Alla ska kunna resa utan hinder.

Det är nödvändigt för att kunna leva självständigt och på lika villkor som andra.

För att på riktigt kunna resa utan hinder behöver många olika företag och organisationer samarbeta.

Alla ska kunna resa tryggt och säkert oavsett om de är barn eller vuxna.

Det ska finnas tillgängliga parkeringsplatser och tillgängliga sätt att resa.

© PÅL LENNART JOHANSSON

3.7 Skydd och säkerhet

Alla människor ska kunna få hjälp om det händer något mycket allvarligt och det blir en kris.

Information om krisen ska vara tillgänglig för alla.

Alla hus ska bli mer tillgängliga så att det blir enklare att ta sig ut om det blir en kris.

Till exempel om det börjar brinna.

4. Rätt att få information, kommunikation och ny teknik

Personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter att få information och kunna kontakta och tala med Stockholms stads verksamheter som andra.

Alla ska också kunna få bra ny teknik.

4.1 Alla ska få information och kunna kontakta stadens verksamheter

Personer med funktionsnedsättning ska få information och kunna kontakta och tala med de som arbetar inom Stockholms stad på lika villkor som andra.

Alla ska få kommunicera på det sätt som passar dem bäst.

Det kan handla både om att tala med varandra och att skriva till varandra.

Det här är krav som gäller även för alla som samarbetar med Stockholm stad.

4.2 Digitala och tekniska lösningar

Digitala och tekniska lösningar ska hjälpa personer med funktionsnedsättning på samma sätt som andra.

Fortsätter på nästa sida →

Alla människor
ska kunna använda
Stockholms stads webbplatser,
e-tjänster och mobil-appar.

Internet ska finnas i

- bostäder med särskild service
- bostäder för kortare boendetid
- dagliga verksamheter
- öppna träfflokaler
- verksamheter för sysselsättning
- dagverksamheter
- öppna mötesplatser för äldre

Tillgängligheten i digitala och tekniska lösningar
ökar
när vi använder funktionshindars-perspektivet.

Har vi bra tillgänglighet redan från början
sparar vi pengar
eftersom vi inte behöver göra speciella lösningar efteråt.

4.3 Ny teknik ökar delaktigheten

Bra, ny teknik kan göra människor mer delaktiga och självständiga.

Bra, ny teknik är till exempel smarta telefoner.

Bra, ny teknik kan ge människor mer trygghet
och få människor att bli mer aktiva.

Det gäller både i skolan och på arbetet
och inom vården och omsorgen.

5. Rätt att ha bästa möjliga hälsa

Personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter som andra att ha bästa möjliga hälsa.

5.1 Stöd till en bra fritid

Alla människor ska kunna ha bästa möjliga hälsa utifrån sina egna förutsättningar.

Stockholms stads nämnder och bolags-styrelser ska lära sig mer om vad som påverkar hälsan.

De ska hitta lösningar så att alla personer med funktionsnedsättning kan vara med i aktiviteter som ökar hälsan.

Förskolor, skolor, boenden och arbetsplatser ska fortsätta att kämpa mot psykisk ohälsa så att människor inte mår dåligt i själen.

5.2 Stöd vid måltider

Det är viktigt med bra mat för att inte bli sjuk eller må dåligt.

Personer med funktionsnedsättning som behöver stöd vid måltider ska få stöd och kunna bestämma mer över sin hälsa genom att välja bra mat.

Vi ska göra hela måltiden bättre och till exempel se till att det finns sällskap vid måltiderna för personer som vill ha det.

5.3 Stöd till hälso- och sjukvård

Stockholms stad ska arbeta för att personer med funktionsnedsättning ska få hälso- och sjukvård och tandvård i god tid så att de kan ha bästa möjliga hälsa.

Personer med funktionsnedsättning ska få stöd att vara med i hälsovård och undersökningar om olika sjukdomar.

6. Rätt att få individuellt stöd

Personer med funktionsnedsättning ska få individuellt stöd för att ha lika möjligheter till trygghet, självständighet och delaktighet i samhället.

Det är viktigt att vi även tänker på barns rätt och på att ta bort skillnader mellan män och kvinnor.

Alla som får stöd från Stockholms stad ska kunna välja eller vara med och påverka vem som ger stödet.

6.1 Skydd och stöd på lika villkor

Personer med funktionsnedsättning ska få skydd och stöd på lika villkor som andra.

Stödet ska ta bort funktionshindren och ge möjlighet att vara delaktig i samhället.

Fortsätter på nästa sida →

Stadens nämnder ska se till att alla får samma möjligheter till stöd.

Barn och unga med funktionsnedsättning ska få stöd som passar deras utveckling och som hjälper dem att vara sig själva.

6.2 Privatliv, att skaffa familj och vara föräldrar

Personer med funktionsnedsättning ska kunna ha ett privatliv och skaffa familj och vara föräldrar på lika villkor som andra.

De ska få stöd som hjälper både dem själva och familjen.

Fortsätter på nästa sida →

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter till stöd.

Stockholms stad arbetar för bättre stöd till anhöriga.

Föräldrar som har barn med funktionsnedsättning ska få extra stöd.

6.3 Minska risken för brott och våld

Stadens nämnder och bolags-styrelser ska jobba extra noggrant så att personer med funktionsnedsättning inte utsätts för brott eller våld.

Personer med funktionsnedsättning som utsätts för brott eller våld ska få stöd och hjälp.

Stockholms stad ska också se till att skyddade boenden är tillgängliga för alla.

6.4 Öka delaktigheten

Stockholms stad ska utveckla sätt att arbeta så att personer med funktionsnedsättning får bättre möjligheter att vara med och planera sitt eget stöd.

6.5 Tillgänglig information och kommunikation

Informationen om en persons stöd ska vara tillgänglig så att personen förstår och kan ta del av den.

Personer med funktionsnedsättning ska kunna berätta vad de behöver för stöd på sitt eget sätt tillsammans personalen inom Stockholms stad.

Nämnderna i Stockholms stad ska berätta för personer med funktionsnedsättning om vilka rättigheter de har och om vilket stöd som finns.

Alla ska bli bra bemötta.

7. Rätt att ha en meningsfull fritid

Personer med funktionsnedsättning ska kunna ha en bra fritid. De ska själva kunna idrotta och spela teater, till exempel.

De ska kunna lyssna på konserter eller titta på idrottstävlingar precis som andra.

7.1 Göra bra fritid för alla

Stockholms stad ska fortsätta att arbeta med att göra fritiden bättre för alla.

Alla ska kunna vara med på lika villkor.

Kultur, idrott och fritid ska redan från början vara tillgängligt för alla.

Men Stockholms stad kan också erbjuda aktiviteter särskilt till personer med vissa funktionsnedsättningar.

Det är viktigt med bra fritid för att ha en bra hälsa.

Fortsätter på nästa sida →

Fritidsaktiviteterna gör att människor träffas och umgås.

Fritidsaktiviteterna ger också barn och unga med funktionsnedsättning bra och trygga kontakter med vuxna.

7.2 Ta bort hinder i lokaler och miljöer

Fritidsaktiviteterna ska bli mer tillgängliga.

Till exempel hus och områden eller information.

Alla ska få det stöd de behöver.

Till exempel

- ledsagning
- teckentolkning
- syntolkning

7.3 Samarbeta med föreningar och andra

Stockholms stad ska samarbeta med olika föreningar och andra som erbjuder fritidsaktiviteter.

Fortsätter på nästa sida →

Stockholms stad ska kräva att lokaler och aktiviteter är tillgängliga när vi ger pengar i bidrag till olika föreningar eller andra som erbjuder fritidsaktiviteter.

8. Rätt att vara med i demokratin

Personer med funktionsnedsättning ska kunna rösta i politiska val och vara med i demokratin på lika villkor som andra.

Stockholms stad ska jobba för att personer med funktionsnedsättning blir delaktiga och kan vara med och påverka i samhället.

8.1 Alla ska kunna rösta, jobba med politik och delta i demokratin mellan valen

Stockholms stad ska se till att alla kan rösta, att alla kan jobba med politik och delta i demokratin mellan valen på lika villkor som andra.

Alla val-lokaler ska vara tillgängliga.

Stockholms stad ska också se till så att personer med funktionsnedsättning får information om valen på det sätt som passar dem bäst.

8.2 Vara med i demokratin

Stockholms stad ska se till så att personer med funktionsnedsättning kan vara med och bestämma i samhället.

Stockholms stad ska samarbeta med olika funktionshinders-organisationer. Det är viktigt att många olika organisationer är med och att personer i alla åldrar är med.

Medborgar-dialoger och liknande möten i Stockholm ska vara tillgängliga för alla.

Det är viktigt att vi samarbetar med råden för funktionshinders-frågor.

Så här ska vi arbeta med programmet

Ansvar för hur vi ska använda programmet

I det här programmet står det hur Stockholms stad ska arbeta med tillgänglighet och delaktighet.

Vi ska använda programmet tillsammans med

- olika grupper inom Stockholms stad
- funktionshinders-organisationer
- företag och organisationer

Nämnder och bolags-styrelser ansvarar för att programmet följs.

Kommun-styrelsen ansvarar för att skriva ett underlag som nämnder och bolags-styrelser ska använda när de planerar sina verksamheter.

Fortsätter på nästa sida →

De ska beskriva
hur de arbetar med programmets
8 fokus-områden
i sina verksamhets-planer.

Funktionshinders-perspektivet ska finnas med
både i verksamhets-planerna
och i övriga dokument och riktlinjer.

Ansvar för att följa upp programmet

Programmet följs upp
tillsammans med nämndernas och bolags-styrelsernas
vanliga uppföljning
av exempelvis mål och verksamhets-planer.

Kommun-styrelsen ansvarar för att göra
en gemensam uppföljning
av arbetet inom Stockholms verksamheter.

Kommun-styrelsen ansvarar för
att visa att tillgänglighet och delaktighet
är viktiga frågor.

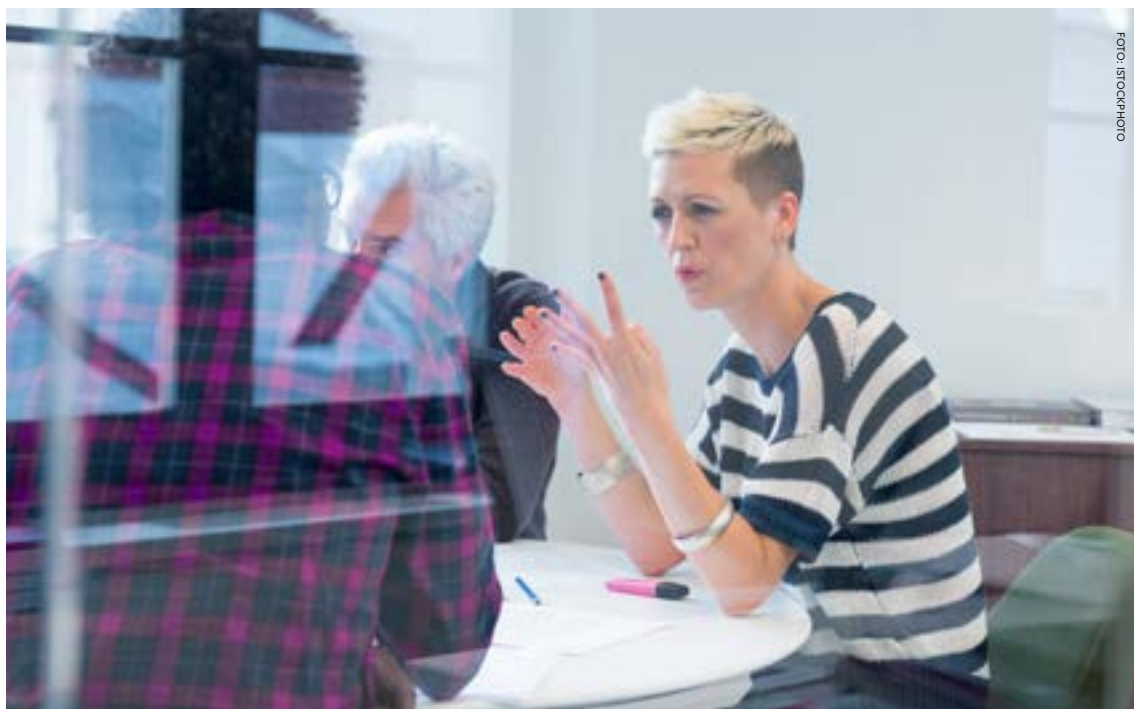
Fortsätter på nästa sida →

Ansvar för att det finns rätt kunskap

Nämnder och bolags-styrelser ansvarar för att de som ska arbeta med programmet kan tillräckligt mycket om tillgänglighet och delaktighet.

Kommun-styrelsens råd för funktionshinders-frågor och övriga funktionshinders-råd kan hjälpa till med kunskap.

Kommun-styrelsen ansvarar för att förvaltnings-ledningar och bolags-ledningar samt andra viktiga personer får veta hur de ska arbeta med programmet.

FOFO/ISTOCKPHOTO

Arbetsätt och hjälp

Det krävs kunskap för att kunna arbeta med programmet

De som arbetar med programmet måste känna till olika lagar om tillgänglighet och veta vilka rättigheter personer med funktionsnedsättning har.

De måste också veta hur funktionshinder kan undanröjas och undvikas.

De måste veta hur det går att hindra att någon diskrimineras.

Ett sätt att få mer kunskap kan vara att fråga stadens råd för funktionshinders-frågor och funktionshinders-organisationerna.

Fortsätter på nästa sida →

Ett annat sätt är att fråga experter som kan mycket om tillgänglighet.

Det är också viktigt att de som arbetar med programmet vet hur de ska göra för att ställa krav på tillgänglighet när något ska köpas in eller när någon organisation ska få bidrag.

Det är viktigt att följa forskningen inom området.

Lagar och föreskrifter

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är viktig för svensk funktionshinders-politik.

FN-konventionen påverkar svenska lagar som handlar om tillgänglighet.

FN-konventionen och Sveriges lagar och föreskrifter är bra verktyg för att jobba med programmets fokus-områden.

Fortsätter på nästa sida →

Här är några exempel på viktiga lagar och riktlinjer

- Diskrimineringslagen
- Lagen om offentlig upphandling
- Plan- och bygglagen
- Föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder
- LSS
- Socialtjänstlagen
- Hälso- och sjukvårdslagen
- EU-rätten
- FN:s konvention om barns rättigheter

Krav i offentlig upphandling

När Stockholms stad ska köpa något behöver vi berätta om det.

Det kallas offentlig upphandling.

Det är viktigt att vi ställer krav så att de varor och tjänster vi köper är tillgängliga för alla.

Information om offentlig upphandling finns hos Upphandlings-myndigheten och Myndigheten för delaktighet.

Krav när vi ger bidrag

Det är också viktigt att vi ställer krav när vi ger bidrag eller tillstånd till organisationer eller föreningar.

Samarbete

För att Stockholms stad ska nå målen om tillgänglighet och delaktighet behöver vi samarbeta.

Vi behöver samarbeta med

- varandra inom Stockholms stad
- funktionshinders-organisationer
- företag
- myndigheter

Tillgänglighets-märkning

Det ska vara tydligt för alla vilka lokaler som är tillgängliga. Stockholms stads verksamheter kan därför beskriva hur tillgängliga deras lokaler är i webb-tjänsten ”Hitta och jämför service”.

LÄTT LÄSTA BÖCKER

VEREDSATLAS FÖR FAMILJEN

FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEURS

Ordlista

Här beskriver vi olika ord och begrepp som är viktiga och som vi använder i programmet.

Delaktighet

Delaktighet är när personer med funktionsnedsättning kan delta i samhället på lika villkor som alla andra och ta del av sina rättigheter utan hinder.

Delaktighet är också att personer som behöver stöd kan vara med och planera sitt stöd.

Diskriminering

Diskriminering betyder att en person missgynnas eller kränks genom att behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation.

Diskriminering

på grund av funktionsnedsättning

Diskriminerings-lagen förbjuder diskriminering på grund av att en person har en funktionsnedsättning.

Diskriminering

i form av bristande tillgänglighet

Bristande tillgänglighet kan vara diskriminering.

Det handlar om

att en verksamhet inte gör tillräckligt för att en person med funktionsnedsättning ska kunna delta i verksamheten.

Enkelt avhjälpna hinder

Alla hinder mot tillgänglighet och användbarhet i lokaler där allmänheten får vara och på allmänna platser ska tas bort.

Detta gäller hinder som är enkla att avhjälpa.

Funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning är en nedsättning av en fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.

En del människor tycker att ordet ”funktionsvariationer” är bättre än ordet ”funktionsnedsättning”.

Stockholms stad använder ”funktionsnedsättning”.

Funktionshinder

Funktionshinder är ett hinder som en person med funktionsnedsättning kan råka ut för på grund av sin funktionsnedsättning.

Funktionshinder kan vara

- information som blinda inte kan läsa
- dörrar som personer i rullstol inte kan komma in genom
- röstningslokaler som inte fungerar för alla.

Funktionsrätt

Funktionsrätt är ett ord som används för att beskriva de rättigheter som personer med funktionsnedsättning har.

Jämlika möjligheter

Jämlika möjligheter är när samhället är tillgängligt för alla oavsett funktionsförmåga.

Jämlika möjligheter handlar om att alla människor är olika men har samma möjligheter att ta del av sina rättigheter.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Jämställdhet handlar om jämlikhet mellan män och kvinnor.

Det är när kvinnor och män har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden.

Kommunikation

Kommunikation handlar om all slags kommunikation.

Exempelvis

- språk (även teckenspråk)
- textning
- punktskrift
- taktil kommunikation
- stor stil
- tillgängliga multimedier
- textstöd
- uppläst text
- lättläst språk
- mänskligt tal
- alternativa och kompletterande former, medel och format för kommunikation
- tillgänglig informations- och kommunikationsteknik (IT)

Likabehandling

Likabehandling är att personer med funktionsnedsättning ska behandlas lika när det gäller rätten till individuellt stöd för att kunna delta i samhället på jämlika villkor som alla andra.

Det innebär inte att alla ska ha samma eller lika mycket stöd eftersom det kan leda till ojämlikheter.

Alla ska få det stöd de behöver för att ha samma möjligheter att kunna delta i samhället och ta del av sina rättigheter.

Rättighets-baserat

Rättighets-baserat är att programmet följer reglerna för mänskliga rättigheter genom FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Tillgänglighet

Ordet tillgänglighet beskriver hur en verksamhet, plats eller lokal fungerar för personer med funktionsnedsättning. Det handlar om både saker, information och möten mellan människor.

Universell utformning

Universell utformning är när produkter, miljöer, program och tjänster kan användas av alla utan anpassning eller special-utformning.

Välfärds-teknik

Välfärds-teknik är digital teknik inom vård och omsorg som ger eller ökar tryggheten, aktiviteten, delaktigheten eller självständigheten för en person med funktionsnedsättning.

Trygghetslarm är ett exempel på välfärdsteknik.

Välfärdsteknik kan användas av personen själv eller en närstående eller personal.

Personer kan få välfärdsteknik som hjälpmedel. Men det går också att köpa välfärdsteknik i en butik.

Nämnders och styrelserns ansvar för programmets 8 områden

Stadens mål

Stockholm är en stad som är tillgänglig för alla oavsett funktionsförmåga.

I Stockholm kan alla vara fullt delaktiga i samhället utan diskriminering.

Fortsätter på nästa sida →

Fokus-område	Ansvariga nämnder och bolagsstyrelser
1 Rätt att arbeta och tjäna pengar	Alla nämnder och bolags-styrelser
2 Rätt att utbilda sig	Arbetsmarknads-nämnden Exploaterings-nämnden SISAB, Skolfastigheter i Stockholm AB Stadsbyggnads-nämnden Stadsdels-nämnderna Utbildnings-nämnden
3 Rätt att kunna förflytta sig, vistas i och använda Stockholms innemiljö och utemiljö samt att ha en fungerande bostad och vara säker i en kris	Alla nämnder och bolags-styrelser Ha en fungerande bostad: AB Familjebostäder AB Stockholmshem AB Svenska bostäder Bostads-förmedlingen i Stockholm AB Exploaterings-nämnden Micasa Fastigheter i Stockholm AB Social-nämnden Stadsbyggnads-nämnden Stadsdels-nämnderna Äldre-nämnden
4 Rätt att få information och kommunikation och tillgång till ny teknik	Alla nämnder och bolags-styrelser

Fokus-område	Ansvariga nämnder och bolagsstyrelser
5 Rätt att ha bästa möjliga hälsa	Alla nämnder och bolags-styrelser
6 Rätt att få individuellt stöd	Arbetsmarknads-nämnden Social-nämnden Stadsbyggnads-nämnden Stadsdels-nämnderna Trafik-nämnden Utbildnings-nämnden Äldre-nämnden
7 Rätt att ha en bra fritid	Exploaterings-nämnden Fastighets-nämnden Idrotts-nämnden Kultur-nämnden Social-nämnden Stadsbyggnads-nämnden Stadsdels-nämnderna Trafik-nämnden Utbildnings-nämnden Äldre-nämnden
8 Rätt att vara med i demokratin	Val-nämnden Alla nämnder och bolags-styrelser

the *Journal of Applied Behavior Analysis* (1974), and the *Journal of Experimental Psychology: Applied* (1975).

There are a number of reasons why the *Journal of Applied Behavior Analysis* is the most widely cited journal in the field. First, it is the only journal in the field that is published by a professional organization (the Association for Behavior Analysis).

Second, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of publication (Sage Publications).

Third, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of editing (Sage Publications).

Fourth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of distribution (Sage Publications).

Fifth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of circulation (Sage Publications).

Sixth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of advertising (Sage Publications).

Seventh, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of production (Sage Publications).

Eighth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of design (Sage Publications).

Ninth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of content (Sage Publications).

Tenth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of research (Sage Publications).

Eleventh, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of theory (Sage Publications).

Twelfth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of practice (Sage Publications).

Thirteenth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of education (Sage Publications).

Fourteenth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of training (Sage Publications).

Fifteenth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of supervision (Sage Publications).

Sixteenth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of evaluation (Sage Publications).

Seventeenth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of assessment (Sage Publications).

Eighteenth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of intervention (Sage Publications).

Nineteenth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of measurement (Sage Publications).

Twentieth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of analysis (Sage Publications).

Twenty-first, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of synthesis (Sage Publications).

Twenty-second, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of evaluation (Sage Publications).

Twenty-third, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of research (Sage Publications).

Twenty-fourth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of theory (Sage Publications).

Twenty-fifth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of practice (Sage Publications).

Twenty-sixth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of education (Sage Publications).

Twenty-seventh, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of training (Sage Publications).

Twenty-eighth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of supervision (Sage Publications).

Twenty-ninth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of evaluation (Sage Publications).

Thirtieth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of research (Sage Publications).

Thirty-first, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of theory (Sage Publications).

Thirty-second, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of practice (Sage Publications).

Thirty-third, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of education (Sage Publications).

Thirty-fourth, it is the only journal in the field that is published by a publisher that is known for its high quality of training (Sage Publications).

**Program för tillgänglighet
och delaktighet**

Lättläst version

Stockholms stad 2018

Grafisk form och produktion:

Blomquist Communication

Text lättläst version:

Funka

Omslagsfoto: Lennart Johansson

Tryck: Ätta.45 Tryckeri AB

Artikelnummer: 16027

Stadsledningskontoret 2018-07

